

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-10>

УДК 330.341(477)

Ірина АНГЕЛКО

Інститут підприємництва та перспективних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0003-2098-9170>

e-mail: iryna.anhelko@gmail.com

Наталія САМОТІЙ

Інститут підприємництва та перспективних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0003-3416-8058>

e-mail: nataliia.s.samotii@lpnu.ua

Галина ЛЕХ

Національний лісотехнічний університет України

<https://orcid.org/0000-0002-5462-5335>

e-mail: gala1960@ukr.net

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті висвітлено роль інноваційного підприємництва у забезпеченні економічного розвитку України у післявоєнний період. На основі аналізу основних показників діяльності інноваційно активних суб'єктів підприємництва визначено стан розвитку інноваційних процесів. Акцентовано увагу на ключових проблемах розвитку вітчизняної інноваційної системи та інноваційного підприємництва загалом. Зазначено, що ключову роль у забезпеченні ефективного розвитку інноваційної системи відіграють малі інноваційні підприємства. Узагальнено, що в сучасних умовах господарювання малі інноваційні суб'єкти підприємництва потребують підтримки, яка має бути спрямована на застосування досягнень науково-технічного розвитку та інноваційного партнерства.

Ключові слова: інноваційне підприємництво, інноваційна система, інноваційний розвиток, економічний розвиток.

Iryna ANHELKO, Nataliya SAMOTIY

Institute of Enterprise and Advanced Technologies «Lviv Polytechnic» National University

Halyna LEKH

National Forestry University

THE ROLE OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN ENSURING THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

The article highlights the role of innovative entrepreneurship in ensuring the economic development of Ukraine in the postwar period. The state of development of innovation processes in Ukraine is characterized through the prism of allocation of the main indicators of innovation activity of domestic business entities. On the basis of the assessment of the state of development of innovation processes in Ukraine, the key problems that affect the effective formation and functioning of domestic innovative entrepreneurship and the innovation system in general are allocated. The main advantages of innovative entrepreneurship are allocated. It is noted that innovative entrepreneurship affects the process of structural reorganization of the economy, acceleration of its growth, creation of an innovative and competitive environment and efficient use of available resources. At the same time, it is noted that the role of innovative entrepreneurship is extremely broad and important, since it affects the level of knowledge intensity and competitiveness of the national economy. It is emphasized that in modern economic conditions, small innovative enterprises play a key role in ensuring the effective development of the innovation system. It is determined that small innovative enterprises have a number of advantages over large companies. They are distinguished by high mobility, dynamism, sensitivity to the slightest changes in the market situation, the ability to respond quickly to consumer needs, new scientific ideas and solving specific problems related to obtaining the final result from the implementation of an innovative product. It is generalized that in the current economic environment, small innovative business entities need support from the State, which should be aimed at applying the achievements of scientific and technological development and innovation partnership.

Keywords: innovative entrepreneurship, innovative system, innovative development, economic development.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

В сучасних умовах господарювання одним із головних завдань національної економіки є перехід до інноваційного шляху розвитку, у становленні якого ключова роль відводиться інноваційному підприємству. Важливість становлення та розвитку останнього усвідомлюється фактично усіма суб'єктами підприємництва, адже нові інноваційні ідеї та рішення втілені у конкретний продукт спроможні забезпечувати конкурентні переваги, а відтак і очікуваний позитивний фінансовий результат. Проте, активному розвитку інноваційного підприємництва в Україні заважає низка факторів, що позначається як на загальній кількості інноваційно активних суб'єктів господарювання, так і на результативності їх інноваційної діяльності. Серед вагомих факторів, які стримують розвиток інноваційного підприємства, насамперед, необхідно виділити незначний попит з боку споживачів на інноваційну продукцію (інноваційні

товари чи інноваційні послуги), недостатній обсяг фінансування науково-технічного розвитку національної економіки; обмеженість інструментів венчурного фінансування; недосконалість мотивації до активної інноваційної діяльності. Наявність ж підприємницької ініціативи з боку суб'єктів господарювання, застосування дієвих інструментів стимулювання інноваційності, креативності та результативності інноваційної діяльності, підтримка в реалізації інновацій та нових наукових ідей спроможні суттєво активізувати інноваційне підприємництво та ефективність інноваційного процесу загалом. Тому, сьогодні важливо визначити можливі шляхи активізації та підтримки інноваційної діяльності вітчизняних суб'єктів підприємництва та з'ясувати її вплив на формування національної інноваційної системи в складних нетипових умовах господарювання.

Аналіз досліджень та публікацій

Питання розвитку національної інноваційної системи та інноваційного підприємництва розглядається у працях багатьох вітчизняних вчених, зокрема О. Амоші, А. Гальчинського [1], В. Геєця [1], В. Зянька [2], С. Ілляшенка [3], А. Кінаха [1], Л. Ковальської, І. Павленко [4], М. Пашути, В. Семиноженка [1], С. Тарана, Л. Федулової [5], А. Чухна та інших. Автори всебічно досліджують теоретико-методологічні та практичні засади формування та функціонування вітчизняної інноваційної системи, організаційно-економічні форми інноваційного підприємництва, механізми його регулювання та управління. Зокрема, В. Зянько значну увагу приділяє аналізу суперечностей та тенденцій розвитку інноваційної сфери, визначенню її параметрів і національних особливостей. Вчений наголошує на ключовій ролі інноваційного підприємництва у становленні інноваційної моделі вітчизняної економіки [2]. Подібні міркування щодо інноваційного підприємництва висвітлює у своїх працях й І. Павленко. Науковиця акцентує увагу на теоретико-методологічних засадах і практичних рекомендаціях щодо розвитку в Україні інноваційного підприємництва в період трансформаційних реформ [4]. Проблеми становлення та управління інноваційним розвитком підприємств, його роль у сучасній економіці держави детально описуються у працях А. Гальчинського, В. Геєця, С. Ілляшенка, Л. Федулової та ін. [1; 3; 5; 6]. Вчені досліджують стан, тенденції розвитку, результативність та фактори забезпечення активізації інноваційної діяльності, її вплив на розвиток регіонів та країни в цілому.

Попри велику кількість публікацій з даного питання, дослідження у цьому руслі не можна на сьогодні вважати виснаженими. Актуальними залишаються питання визначення проблем, стану та тенденцій розвитку інноваційної діяльності, можливостей використання її інноваційного потенціалу в сучасних умовах господарювання.

Формулювання цілей статті

Метою статті є висвітлення ролі і місця інноваційного підприємництва у післявоєнному відновленні економіки України.

Виклад основного матеріалу

Світова практика показує, що сталий соціально-економічний розвиток країни ефективно досягається за допомогою методів випереджального інноваційного розвитку. На превеликий жаль, в Україні упродовж останніх років спостерігається негативна тенденція в розвитку інноваційних процесів. За оцінками Світового банку, в період з 2010 року до 2020 р. питома вага витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП країни скоротилася вдвічі та досягла позначки у розмірі 0,41% (табл. 1). Значення даного показника в декілька разів нижче за середнє в Європі та у світі (рис. 1).

Таблиця 1

Частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП у 2010-2020 роках, %*

Країни	Роки											
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Бельгія	2,06	2,17	2,28	2,33	2,37	2,43	2,52	2,67	2,86	3,16	3,48	
Болгарія	0,56	0,53	0,60	0,63	0,79	0,95	0,77	0,74	0,75	0,83	0,85	
Греція	0,60	0,68	0,71	0,81	0,84	0,97	1,01	1,15	1,21	1,28	1,50	
Данія	2,92	1,79	1,77	1,71	1,71	1,69	1,73	1,69	1,68	1,59	1,70	
Естонія	1,58	2,31	2,12	1,72	1,43	1,47	1,24	1,28	1,42	1,63	1,79	
Ізраїль	3,92	4,00	4,14	4,07	4,16	4,26	4,51	4,66	4,80	5,14	5,44	
Іспанія	1,36	1,33	1,30	1,28	1,24	1,22	1,19	1,21	1,24	1,25	1,41	
Італія	1,22	1,20	1,26	1,30	1,34	1,34	1,37	1,37	1,42	1,46	1,53	
Канада	1,83	1,79	1,77	1,71	1,71	1,69	1,73	1,69	1,68	1,59	1,70	
Китай	1,71	1,78	1,91	2,00	2,02	2,06	2,10	2,12	2,14	2,24	2,40	
Корея	3,32	3,59	3,85	3,95	4,08	3,98	3,99	4,29	4,52	4,63	4,81	
Латвія	0,61	0,72	0,66	0,61	0,69	0,62	0,44	0,51	0,64	0,64	0,71	
Німеччина	2,73	2,81	2,88	2,84	2,88	2,93	2,94	3,05	3,11	3,17	3,14	
Польща	0,72	0,75	0,88	0,88	0,94	1,00	0,96	1,03	1,21	1,32	1,39	
США	2,74	2,77	2,68	2,71	2,72	2,78	2,85	2,90	3,00	3,17	3,45	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Україна	0,80	0,71	0,72	0,73	0,65	0,61	0,48	0,45	0,47	0,43	0,41
Фінляндія	3,71	3,62	3,40	3,27	3,15	2,87	2,72	2,73	2,76	2,80	2,94
Франція	2,18	2,19	2,23	2,24	2,28	2,23	2,22	2,20	2,20	2,19	2,35
Чехія	1,32	1,54	1,77	1,88	1,96	1,92	1,67	1,77	1,90	1,93	1,99
Швеція	3,17	3,19	3,23	3,26	3,10	3,22	3,25	3,36	3,32	3,39	3,53
Японія	3,10	3,21	3,17	3,28	3,37	3,24	3,11	3,17	3,22	3,20	3,26

* Складено авторами за [7].

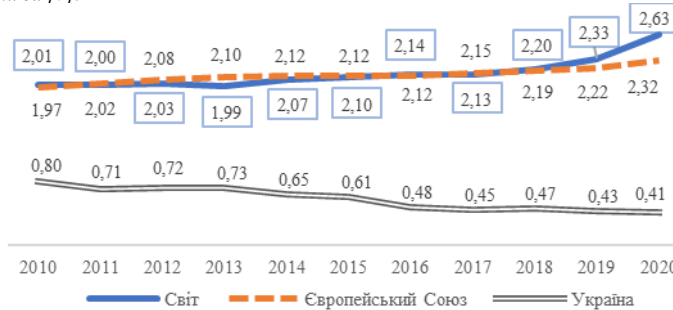

Рис. 1. Частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП у 2010-2020 роках, %*

* Складено авторами за [7; 8].

Низька частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП країни пояснюється незначним кількісним складом інноваційно активних підприємств (у 2018-2020 роках частка інноваційно активних підприємств у загальній структурі підприємств України становила 8,5%). Відповідно, останні не в змозі забезпечити високі показники інноваційної діяльності. Так, за офіційними даними Державної служби статистики України, обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) складає трохи більше 1% (табл. 2).

Таблиця 2

Основні показники інноваційної діяльності вітчизняних підприємств за окремими видами економічної діяльності у 2018-2020 роках*

Види економічної діяльності	Інноваційно активні підприємства	Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг)		Зміна (+/-)
	2018-2020 роки одиниць / у % до загальної кількості підприємств	2018 рік млн грн. / у % до загального обсягу реалізованої продукції підприємств	2020 рік	
Промисловість, усього	1550 / 12,9	27329,6 / 0,9	50485,8 / 1,9	+23156,2
в т.ч.:				
- добувна промисловість і розроблення кар'єрів	26 / 10,7	315,1 / 0,1	5817,8 / 1,8	+5502,7
- переробна промисловість	1452 / 13,1	26864,2 / 1,4	44498,0 / 2,4	+17633,8
- постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	37 / 11,5	126,2 / 0,0	169,9 / 0,0	+43,7
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	300 / 4,2	2503,1 / 0,1	1841,2 / 0,1	-661,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	133 / 3,6	1314,1 / 0,3	1602,3 / 0,4	+288,2
Інформація та телекомунікації, усього	121 / 6,4	766,2 / 0,7	962,9 / 0,7	+196,7
в т.ч.:				
- комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність	52 / 35,1	436,7 / 1,1	411,4 / 0,8	-25,3
- надання інформаційних послуг	13 / 4,8	196,6 / 2,3	31,9 / 0,3	-164,7
Фінансова та страхова діяльність	12 / 6,5	1732,1 / 4,2	191,3 / 0,6	-1540,8
Діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	67 / 5,9	339,0 / 1,3	199,2 / 0,7	-139,8
Наукові дослідження та розробки	79 / 27,4	5057,3 / 33,3	4084,0 / 25,0	-973,3
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку	19 / 4,4	80,0 / 0,3	142,3 / 0,4	+62,3
Всього	2281 / 8,5	39121,4 / 0,7	59509,0 / 1,1	20387,6

* Складено авторами за [9; 10].

Варто зазначити, що сьогодні, в умовах повномасштабного вторгнення росії на територію України, негативна тенденція у розвитку інноваційних процесів лише посилюється. За оцінками експертів, інноваційний розвиток України перебуває на межі деградації, а вітчизняне підприємництво стикається зі значними викликами та проблемами. Найбільш поширеними серед останніх є [11]:

- зниження попиту і втрата традиційних ринків збуту;
- збільшення витрат, в тому числі за рахунок зростання вартості матеріально-сировинних ресурсів;
- зниження продуктивності праці та «відплив» кадрів;

- неможливість прогнозування та розробки довгострокових стратегій через невизначеність;
- відсутність можливостей підвищення оплати праці найманих працівників.

Однак, незважаючи на незадовільну оцінку розвитку інноваційних процесів в Україні, значення розвитку інноваційного підприємництва в сучасних умовах є надзвичайно важливим. Як відомо, інноваційне підприємництво впливає на процес структурної перебудови економіки, прискорення темпів її росту, створення інноваційно-конкуrentного середовища та ефективного використання наявних ресурсів. Разом з тим, воно, через систему стимулювання зайнятості, сприяє вирішенню ряду проблем ринку праці. Так, згідно з [12, с. 63]:

- в силу специфіки створення робочих місць (залучення розумової, а не фізичної праці), в інноваційному підприємстві можливе більш широке залучення молоді, жінок та людей з обмеженими можливостями, що призводить до скорочення безробіття серед зазначених верств населення;

- створення робочих місць у секторі інноваційного підприємництва, безперечно, здійснює позитивний вплив на дію закону попиту та пропозиції на ринку праці окремих регіонів України, де існує необхідність у розвитку інноваційного підприємництва специфічного спрямування (військового, авіаційного, космічного тощо);

- створення додаткових робочих місць на інноваційних підприємствах призводить до зростання числа вакансій у службах з працевлаштування, а отже й забезпечує мобільність робочої сили та зменшує напруження на ринку праці;

- наявність великої кількості вакансій за секторами національної економіки на базі різноманітних форм власності інноваційних підприємств призводить до формування нових рис професійної мобільності робочої сили, що, в свою чергу, сприяє скороченню застійних форм безробіття;

- гнучкість (наприклад, робочого часу або способів використання робочої сили), яка притаманна інноваційному підприємству, амортизує і пом'якшує різкі зміни на внутрішньому ринку праці, які виникають у зв'язку із закриттям суб'єктів підприємства або скороченням чисельності працівників.

Роль інноваційного підприємництва необмежується зазначеними процесами, вона набагато ширша й важливіша. Як відомо, інноваційно активні суб'єкти підприємництва сприяють відкриттю нових сегментів ринку, розвитку нових видів виробництва, освоєнню нових ринків збуту, а відтак і підвищенню рівня наукоємності та конкурентоспроможності національної економіки.

Враховуючи зазначене, очевидно, що для подолання перешкод та відносно швидкого відновлення української економіки, необхідно в найкоротший термін активізувати інноваційну діяльність шляхом розвитку та підтримки інноваційного підприємництва. Як показує практика, у розвитку останнього ключову роль відіграють малі інноваційні підприємства, які в сучасних умовах являються технологічними лідерами в нових галузях економіки [13, с. 64]. В значній мірі, визначальна роль малих підприємств в інноваційній діяльності пояснюється їх природою. Відомо, що мале підприємство є антимонопольним і при використанні новітньої техніки може перетворитися на конкурента, який підриває монополні позиції великих підприємств [14, с. 111]. Разом з тим, воно має ряд переваг перед великими компаніями. Малі підприємства відрізняються високою мобільністю, динамічністю, чутливістю до найменших змін ринкової ситуації, здатністю швидкого реагування на потреби споживачів, нові наукові ідеї та вирішення конкретних задач, які пов'язані з отриманням кінцевого результату від реалізації інноваційного продукту. Водночас вони характеризуються високою обіговістю ресурсів, більш економічним та продуктивним використанням обмежених матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів. Прерогатива малого підприємства у розвитку інноваційної сфери обумовлена також можливістю заохочування керівництвом творчої ініціативи найманих працівників без бюрократизації цього процесу, готовністю до ризику, швидкою оцінкою економічного потенціалу новачки та її перевіркою на практиці, можливістю одноосібного прийняття рішень щодо зміни ринкової орієнтації суб'єкта господарювання, матеріальною зацікавленістю в позитивному результаті господарської діяльності в конкурентному ринковому середовищі тощо [4, с. 68-69].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Враховуючи вагомий потенціал малих підприємств у розвитку інноваційного підприємництва, очевидно, що вони сьогодні як ніколи потребують підтримки з боку держави. Звичайно, ця підтримка неможлива без формування належного інституціонально-правового середовища, що виступає передумовою забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності свободою економічного вибору та водночас визначає ступінь їх відповідальності за прийняття рішень в процесі діяльності, а також сприяє інноваційно-орієнтованій перебудові структури економіки, розвитку високотехнологічних галузей виробництва.

Варто зазначити, що з початком війни уряд запровадив низку законодавчих змін та державних програм для полегшення ведення підприємницької діяльності в Україні. Однак їх недостатньо, адже війна триває і підприємство, в т.ч. інноваційне, потребує підтримки. На нашу думку, нові програми, спрямовані на підтримку відродження бізнесу, повинні стимулювати суб'єктів підприємництва до впровадження більш інноваційних та стійких практик, які охоплюють принципи циркулярної та зеленої економіки, зниження енергоємності виробництва та сприяння співпраці. У короткостроковій перспективі підтримка має бути спрямована на застосування досягнень науково-технічного розвитку та інноваційне партнерство, що у

сукупності дозволить побудувати нові економічні відносини та нову українську економіку з конкурентоспроможними галузями.

Література

1. Гальчинський А.С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. Інноваційна стратегія українських реформ. К. : Знання України, 2002. 336 с.
2. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку : монографія. Вінниця : УНІВЕРСУМ. Вінниця, 2008. 397 с.
3. Ілляшенко С.М. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці : монографія. Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. 582 с.
4. Павленко І.А. Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці України : монографія. К. : КНЕУ, 2007. 248 с.
5. Регіональні інноваційні системи України: стан формування та розвитку в умовах інтеграційних процесів : монографія ; за ред. Л. І. Федулової. К. : ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2013. 724 с.
6. Ковальська Л.Л., Таран С.Ф. Інноваційне підприємництво регіону: сутність та характеристика. Економічний форум. 2019. № 3. С. 61-67.
7. Research and development expenditure (% of GDP). NESCO Institute for Statistics (UIS). UIS.Stat Bulk Data Download Service. October 24, 2022. URL: https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?end=2021&name_desc=true&start=1996&view=chart
8. Наука, технології та інновації. Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт (2010-2020). Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Наука, технології та інновації. Кількість інноваційно активних підприємств за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Наука, технології та інновації. Обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Вплив війни на українські підприємства: 57% бізнесів стабілізували діяльність. EU NEIGHBOURSEAST. 03.03.2023. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/vplyv-vijny-na-ukrayinski-pidpryyemstva-57-biznesiv-stabilizuvay-diyalnist/>
12. Гнатенко І.А. Феномен інноваційного підприємництва в національній економіці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Вип. 23, ч. 1. 2019. С. 61-64.
13. Ангелко І.В. Інноваційне підприємництво та його потенціал у відновленні економіки України. Маркетингові стратегії, підприємництво і торгівля: сучасний стан, напрямки розвитку : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 20 квітня 2023 року) : тези доповідей. Київ : 2023. С. 63-65.
14. Ангелко І.В. Роль і місце малого підприємництва у структурі економіки України. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 6. Том 1(312). С. 110-114.

References

1. Halchynskiy A.S., Heiets V.M., Kinakh A.K., Semynozhenko V.P. Innovatsiina stratehiia ukrainskykh reform. K. : Znannia Ukrainy, 2002. 336 s.
2. Zianko V.V. Innovatsiine pidpryyemnytstvo: sutnist, mekhanizmy i formy rozvytku : monohrafiia. Vinnytsia : UNIVERSUM. Vinnytsia, 2008. 397 s.
3. Illiashenko S.M. Problemy upravlinnia innovatsiinym rozvytkom pidpryyemstv u tranzytivnii ekonomitsi : monohrafiia. Sumy : VTD «Universytetska knyha», 2005. 582 s.
4. Pavlenko I.A. Innovatsiine pidpryyemnytstvo u transformatsiinii ekonomitsi Ukrainy : monohrafiia. K. : KNEU, 2007. 248 s.
5. Rehionalni innovatsiini systemy Ukrainy: stan formuvannia ta rozvytku v umovakh intehratsiinnykh protsesiv : monohrafiia ; za red. L. I. Fedulovoi. K. : DU «In-t ekon. ta prohrozuв. NAN Ukrainy», 2013. 724 s.
6. Kovalska L.L., Taran S.F. Innovatsiine pidpryyemnytstvo rehionu: sutnist ta kharakterystyka. Ekonomichnyi forum. 2019. № 3. S. 61-67.
7. Research and development expenditure (% of GDP). NESCO Institute for Statistics (UIS). UIS.Stat Bulk Data Download Service. October 24, 2022. URL: https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?end=2021&name_desc=true&start=1996&view=chart
8. Nauka, tekhnolohii ta innovatsii. Vytraty na vykonannia naukovykh doslidzhen i rozrobok za vydamy robit (2010-2020). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Nauka, tekhnolohii ta innovatsii. Kilkist innovatsiino aktyvnykh pidpryyemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Nauka, tekhnolohii ta innovatsii. Obsiah realizovanoi innovatsiinoi produktsii (tovariv, posluh) za vydamy ekonomichnoi diialnosti. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Vplyv viiny na ukrainski pidpryyemstva: 57% biznesiv stabilizuvay diialnist. EU NEIGHBOURSEAST. 03.03.2023. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/vplyv-vijny-na-ukrayinski-pidpryyemstva-57-biznesiv-stabilizuvay-diyalnist/>
12. Hnatenko I.A. Fenomen innovatsiinoho pidpryyemnytstva v natsionalnii ekonomitsi. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. 2019. Vyp. 23, ch. 1. 2019. S. 61-64.
13. Anhelko I.V. Innovatsiine pidpryyemnytstvo ta yoho potentsial u vidnovlenni ekonomiky Ukrainy. Marketynhovi stratehii, pidpryyemnytstvo i torhivlia: suchasnyi stan, napriamky rozvytku : materialy IV Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. (Kyiv, 20 kvitnia 2023 roku) : tezy dopovidei. Kyiv : 2023. S. 63-65.
14. Anhelko I.V. Rol i miste maloho pidpryyemnytstva u strukturi ekonomiky Ukrainy. Herald of Khmelnytskyi National University. 2022. № 6. Tom 1(312). S. 110-114.